

AITA SANTI ONAINDIA

1.996-ko Otsailla'ren 11-an, Gasteiz'en II zan Aita Santi Onaindia.

Biaramon arratsaldean, illunabarrean, bere bizirik geiena igaro eban Larrea'ko karmeldarren konbentuan, euskalzaleok bere inguruan batu giñan, oituraz esaten dan lez, azken agurra egiten.

Erriaren gogo eta adierazmena beste bat zan. An batu giñanok agur orde, gogoan zaitugu esan nai genduan ixiltasunak eta biotz-miñak erakusten daben argitasun eta zintzotasunagaz. Gogoan zaitugu eta izango zaitugu.

Izan be euskal etxe askotan, liburutegietan, hemerroteketan eta abarretan, aren idaztiak erabilgarri eta ikergarri izango dira.

Kontu egin Aita Santi 1.927 urtean asi zala aldizkarietan idazten.

Eta azken urtetan ezagutu izan dan aldizkarien boom arte, oraintsuarteko euskal argitapenetan gaitz aurkituko da bere lanen bat argitaratu ez dauanik.

Or doguz, bere frailekide izan dan Julen Urkiza'ren ikerketei esker, bere lanak irakurri leikezan albistari eta aldizkariak:

AGUR (illero, amabosteroko eta asteroko). Bilbao.

ARAN.— Arratia'ko aldizkaria.

ARANZAZU.— Arantzazuko fraileen argitapena.

BOGA-BOGA.— Ondarroako eleiz erakundeen boletina.

EGAN.— "Boletin de la R.S. de Amigos del Pais" en geigarria.

EUSKAL ESNALEA.— ("Euskalerrriaren Alde" aldizkariaren atala).

EUSKERA.— Euskaltzaindiaren aldizkaria.

EUSKERAZAINTZA.— Euskeraren Erri Akademiaren iru-illebeteroko aldizkaria.

EUZKADI.- Egunkaria. Bilbao.

EGUNA.- Euskal egunkaria. 1.937.

EUSKO GOGOIA.- Bi illerokoa. Guatemala.- Bajona.

GAIAK.- Bilbao.

GOIZ ARGI.- Asterokoa. Donosti.

JAKIN.- (Iru-illeroakoa. Arantzazu-Donosti).

JESUSEN BIOTZAREN DEYA.- Bilbao.

KARDABERAZ.- Donosti.

OLERTI.- Larrea-Zornotza.

PRINCIPE DE VIANA.- Iruña.

PYRENAICA.- Mendizaleen aldizkaria. Bjlbao.

RENACER.- Gasteiz.

SASKI NASKI.- Illerokoa. Iru illerokoa.- Donostia.

YAKINTZA.- Donostia.

ZER.- Illerokoa. Euskerazaleak. Bilbao.

ZERUKO ARGIA (Asterokoa. Donosti).

Esandako onein gain, bere gogo eta yakintza oparo eskintzen ekian Karmeldarren argitapen izan diran edo ta diran.

KARMENGO AMAREN EGUTEGIA.- Larrea. Amorebieta.

KARMENGO ARGIA.- Illeroko aldizkaria.

KARMEL.- Bi illerokoa. Iru illerokoa.- Larrea-Zornotza.

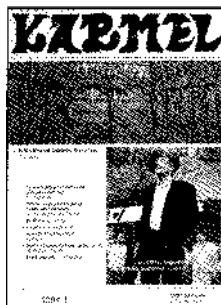
GOIZNABAR.- Bilbao, 1.975. 243 orrialde.

LAS CIEN MEJORES POESIAS DE AMOR DE LA LENGUA VASCA.- S. Onaindia-Gregorio San Juan. 1.975. 215 orrialde.

NERE BASERRIA.- Euskal Poema.- Aita Onaindia. 1.985. 187 orrialde.

Bere idazlanak, batzutan frailetasunak eragiñak, beti be kristau fedeari lotuta bizi ziranez, batzutak goralpen ziran, bestetan kritikak.

Esan lei Aita Santiren gogoia euskaldun guztiei zerbait irakurri eragitea zala.

Victor Franceschi'ren CARBOÑES liburuan irakurten dana. An baltzen berezko etsipena eta nekea gogoratuaz:

Iremos al frente
de aquel restaurant,
solo a conjugar:
Yo como, tú comes.
... ¿El come?...
Nosotros comemos;
cuando todos comamos
seremos felices.

Orren billa ibili zan bera euskal munduan. Danok euskeraz irakurtearen billa.

Origaitik batzutan bizkaieratzen eta bestetan gipuzkeratzen alegindu zan. Eta bizkaieraz argitaratzen edo ta gipuzkeraz.

Eta bere liburu eta idaztien argitapenerako bear izaten eban dirutxoa atarateko edo lagungarri izateko, ba ekian idazleiauketetara lanak bialtzen, hundik deitu, ala idatziaz.

Sariak irabazten punterengotzat ezagutu zala, autortu bear.

Liburugintza

1.954 urtean asi zan liburuak argitaratzen. Ez ziran urte bare ta baketsuak euskal liburugintzan asteko. Zentzura denborak, zentzura bekaizti eta itsua, eta gero be, ortik igarota be, trabak, ostopoak, bir-ikusketak eta etoikeriak.

Urte orretan kaleratu zan MILLA EUSKAL OLERKI EDER deiturakoa, 1.115 orrialdez.

Beraz arduratu ziran Aita Santi eta Aita Lon'ek zerbait esaten ekien orduko joan etorrietaz. Zenbat istorio igaro bear izan eben, ia eguneroko baiketen bildurrez, kaleratutako aleak ezin zainduta.

Nire ustez, Aita Santiren luma eta eskutik kaleratutako liburuak, sailketa berezia bear dabe.

Batzuk argitaratzaile lez kaleratuak dira, iñork idatziak, Santi'k sarreraren bat edo aurkezpena eginda.

Beste batzuk euskeratzaile lez berberak argitaratu ebazanak, nai eta idazle jatorra besteren bat izan.

Ba daukaz alkar-lanean idatziak, baña argitarapenetan eskurik artzen ez ebala.

Eta ba dira bere sormenekoak, eta berberak argitaratuak.

Ikus daiguzan:

Argitaratzaille

1.956.- OLERKIAK. Felipe Arrese Beñtia.- 688 orrialde.

1.960.- BERTSO BERRI TA KANTA ZAR.- Tomo bi.

1.964.- ONDARRAK. Txomin Agirre.- 264 orr.

1.965.- JOLASKETA.- 585 orr.

1.966.- ABARRAK. E. Bustintza "Kirikiño". 335 orr.

1.968.- GIZA BIZIA.- 64 orr.

- GIPUZKOAKO DANTZA GOGOANGARRIAK = J.I. Iztueta. A. Santi'ren edeskera. 399 orr.

- IPUIÑAK. R.M. Azkue.- Bilduma ta itzaurrea A. Santi.

1.971.- GOIZNABAR. Olerki bilduma. 243 orr.

1.974.- ESKUTITZAK. EUSKAL LITERATURARI BURUZ. Idazle eta adiskideak berari egiñiko kartak. 302 orr.

1.974.- OLERIAK. E. Urkiaga "Lauaxeta".- 186 orr.

1.975.- LAS CIEN MEJORES POESIAS DE AMOR DE LA LENGUA VASCA.- S. Onaindia, G. San Juan.- 215 orr.

1.978.- AZKATASUNAREN YARRAI.- J.A. Agirre. 415 orr.

1.980.- BIGARRENGO ABARRAK. E. Bustintza "Kirikiño". 206 orr.

1.981.- BIDE BARRIJAK. E. Urkiaga "Lauaxeta". 146 orr.

1.981.- GAURKO OLERKARIEN EUSKAL LAN AUKERATUAK.- 106 orr.

1.984.- EGOITZAK EDO BARNE GAZTELUA.- Sta. Teresa de Jesús.- 239 orr.

1.984.- OLERKIAK. Balendiñe Albizu. 259 orr.

1.985.- 25 ANTZERTI LABUR.- 167 orr.

1.985.- OLERKI GUZTIAK. E. Urkiaga "Lauaxeta".- 523 orr.

Euskeratzaille

1.963.- IRU POEMA. Rabindranath Tagore.- 176 orr. (Kuliska sorta-Donostia.)

- 1.965.- XABIERTXO. I. Lopez Mendizabal.- Bizkaieratzalle, A. Onaindia.
- 1.966.- BIRGILI. Idazlanak osorik.- 383 orr. Euskeratzaille. A. Ibiñagabeitia. S. Onaindia.- Argitarapena: A. Onaindia.
- 1.969.- AMAITU BAKO POEMAK (Poemas inacabados). L. Arostegi Gamboa. 97 orr.
- 1.982.- Intxitu eta lezeko ANTXIÑAKO JENTILLEN EZPIRITUA EUSKO LURRERA BIURTZEN DA. J. Arkotxa Goikoa-Leslie Mackenzie. 242 orr.
- 1.985.- JAINKO AÑTZERKIA. Dante Aleghieri.- Euskeratzalle ta argitaratzalle. 366 orr.
- 1.985.- ODISEA. Homero.- Euskeratzalle ta argitaratzalle. 337 orr.
- 1.986.- AGENDIA DIETARIO.- Euskeratzalleak: A. Onaindia, A. Zubikarai.
- 1.986.- FAUST. J. W. Goethe.- 305 orr. Euskeratzalle ta argitaratzalle.
- 1.987.- IPUIÑAK. Pio Baroja. 199 orr. Euskeratzalle ta argitaratzalle.
- 1.988.- MONOGRAFIA DE LA LEDANIA O CONCEJO DE AXANGIZ= M.V. Gondra.

Alkar lanean

- 1.956.- GOI ZALE.- Pi Etxebarria-Jagoba Onaindia.- 544 orr.
- 1.963.- EGUNEROKO MEZA.- J. Kerexeta, S. Onaindia. 859 orr.
- 1.963.- ON BIDEA.- Santa Teresa.- Eusk. L. Akesolo, J. Onaindia.
- 1.979.- ERKIJO EZIKETA ARLOA.- Eusk. S. Onaindia. Zuzentzalle J.M. Rementeria. 117 orr.
- 1.980.- LA NAVIDAD EÑ EL MUSEO DE BELLAS ARTES. S. Onaindia, Juan Juaristi. 61 orr. "Temas Vizcainos" saillean.

Sormeneko lanak

- 1.966.- ENBEITA OLESKARIA.- 159 orr. (Kuliska sorta).
- 1.968.- LARREA ETA KARMELDARRAK.- 123 orr.
- 1.972.- EUSKAL LITERATURA I.- XVI, XVII, XVIII giz. 296 orr.
- 1.973.- EUSKAL LITERATURA II.- XIX mendea.- 480 orr.
- 1.974.- EUSKAL LITERATURA III.- 1.895-1.920.- 412 orr.

1.975.- EUSKAL LITERATURA IV.- 1.910-1.935.- 448 orr.

1.977.- EUSKAL LITERATURA V.- 1.915-1.940.- 464 orr.

1.978.- EUSKAL ELERTIA.- 230 orr.

1.978.- LAMIÑAK, ORRAZI ESKEAN.- 215 orr.

1.978.- LEYENDAS Y TRADICIONES VASCAS DE NAVIDAD. 53 orr.
("Temas Vizcainos").

1.981.- SANTA TERESA ELIZ IRAKASLE.- 128 orr.

1.982.- ARANA GOIRI TAR SABIN OLERKARI.- 168 orr.

1.984.- EUSKALDUÑAK ETA OSASUNA.- 180 orr.

1.985.- NERE BASERRIA.- Euskal poema.- 187 orr.

1.987.- GERNIKA.- 158 orr.

1.988.- OROI TXINPARTAK.- 472 orr.

Beste lanak

Ez ziran goiko zerrendetan amaitu bere lanak.

Geroago, larogeiak urtetan sartuarren, lanean ekin eutsan, lanak argitaratzen, ori zan bere atsegin, jolas eta bizigarri, eta arrezkero beste lan oneik kaleratu zitun:

1.989.- OLERKI GUL I IEÑ BILDUMA.- Julen Urkiza'k prestatua. 315 orr.

1.989.- SANTA TERESAREN BIZITZA. (Itzulpena) 380 orr.

1.990.- DONIBANEKO GURUTZ OLERKARIA.- 342 orr.

1.990.- EUSKAL LITERATURA VI.- Gure mendean. 318 orr.

1.991.- LIXIEUX'KO TERESE.- Itzulpena.- 318 orr.

1.992.- ODAK ETA EPODOAK. Orati, erromatar olerkari.- euskeratua. 316 orr.

Aipatu bearreko geiago

Orañarte esana asko dalarik, Aita Santiren bizitzako ekitaldien zerrenda orretan lagako ba gendu, ez giñake zeatzak izango.

Batetik gogoratu bearreko da Aita Santi erdal lan eta testu ugarien euskera-
ra itzultzaille izan dala.

Ez bakarrik eleiz gaietazko edo ta fedeari ikututen dautsen idazti eta lanen itzultzaille.

Or doguz gerkar klasikoen lanak eta latinezkoak. Or baita munduko beste izkuntzen literatura alorrean maisu eta eredu agertu diran idazleenak.

Or Garcia Lorca, Machado, Gabriela Mistral, Neruda, Papini, Selgas, Rabindranath Tagore, Unamuno, Verdaguer, Bretch eta abar, tankera ez bardiñetako idazleak, garratzak eta zorrotzak batzuk, minbera eta eztiitsuak besteak; zeatz-meatz idazten dakienak batzuk, zabal, aberats eta loretsuak besteak.

Idazleak zeatz itzultzen jakin bear dau, bakoitzaren nortasuna zainduaz, eta ez aren pentsabidea zainduarren, bere itz eta esanak eta esateko erak erraztasunaren egokitasunez zela-ala itxuratuta itxi.

Orretan alegintzen zan textuak zorrotz erabilten, baña ba dakie itzulpen askok, batez be zuzenetik egiñak ez diranetan, itzulpeneko pekatuz etorri ta norberari pekatu ori kutsatuten.

Or dagoz, baita, aldizkarietako artikuluak. Idazleari bere gatza eta ozpiña eskatuten dautsenak, egungotasun edo gaurkotasuna bear izaten dabenak, balioa galdu eragin barik, zimeldu aurretik irunsi bear izaten diranak.

Zenbat orrelako lan egunkari, aldizkari, tarteko liburuska eta antzerako orri eta paperetan?

Jo daigun asi zanetik gerra arteko lana, ordena estu bateko fraile barri baten lana izan zala, baña guda ondoren espetxe eta baĳketak jazan ondoren barriro lanean asi eta beste 43 urtetako lana?

Eta euskal idazleen edestilari lez, Euskalerrri osoan zear egon diran eta dagozan idazle ugari eta aberats, nai bein-beiñekoen bizitza eta zertzeladak batzen eta agertzen artu eta erabili eban lana?

Berari esker, aidean ezagutu ziran askoren goraberak, zeaztasunez jakiteko aukera dogu.

Onetan ezin ukatu Santi Onaindiak argibide ugari lortu ta zabaldu dauskuzanik. Eta ori egin bearreko lana zala ezagutu bear.

Argibide ta azterketa batzuk

Alkar-Zaneko ekintzetan.

Aita Santiren ekintzen artean "Karmengo Argia"ren denborako bat agertzen da.

Bera lankidetako bat Aita Lino Akesolo izan zan.

Lino Akesolo Derio'ko Udako Euskal Ikastaroerako baten omendua izan zanean, alkarrizketa bat egin eutsen.

Galderetako bat au izan zan:

"Zu eta Aita Santi gaztetatik bizi izan zare alkarrekin. Ze euskal lanetan artu dozue parte batera?"

– Bai, alkarrekin bizi gñan gure ikasurteetan, eta alkarrekin jardun dogu euskal lan batzuetan. Lenengo ta bein, Santa Teresitaren Arima baten Kondaira dalakoa, biok alkarrekin euskeratu genduen ogej urteren inguruan gendiltzala Gasteizko negualdi otzetan. Nik azken-eskua emonda gelditu zan neure euskuzko kopia baten; baiña galdua da.

Bigarren, Santa Teresaren Onbidea (Camino de Perfección) biok asi lenengo kapituluaz (Karmengo Argia aldizkarian), nik jarraitu gerratea etorri zan arte, eta azkenez, 1.962,an, bion artean amaitu (ak kapitulu bat eta nik beste bat) eta argitaratua.

Irugarren, euskerazko Liturgia asi zanean, domeka eta jaietako mezak fitxetan sarrera, oar eta guzti. Fitxa oneik gero Kerexetaren Eguneroko Meza liburuan sartu ziran.

(Lino Akesolo, **Idazian guztiak**, Karmel, 1.987-3. Julen Urki-za'k Aita Linori egiñiko alkarriketa).

"Karmengo Argia" zala ta beste baten, lenengotako arduradunen artean, au irakurri geinke:

"Aita Anbortsik artu eban lenengotan Lixieux'ko Teresetxuren gogoeta irakatsiak aztertzea.

Baiña andik laster Indietara bialdu eben, an Teologi irakasle izateko (eta azkenez gotzain egjin eben). Eta emendik alde egin ebanean, gai orretan Aita Santi gazteak jarraitu eutsan, meza emon baiño lenagotik asita".

Eta gerotxuago, garai aretako idazle barrien izenak azaltzen asten danean, jakingarri au emoten dau A. Lino'k:

"Eta Euskalerrian jarraitzen ebenetatik ez ziran batzuk luma makalak agertu. Len aitatu dot bat: Aita Santi (Jagoba, lgotz, beste izenez eta ezizenez) idazle gazteren bat eriotzak eroaten euskunean, illeta soiñu negartiak joten, edo beste edozertan, edo Ebanjelioko Zoriontasunak azaltzen, edo bertso lirikoak parra parra ateraten, beti egin eban zoli, aldizkaria bizi izan zan aldi gustian, orrek azkenera jo eban arte.

Beronek eta neuk artu gendun Ama Teresaren **Camino de Perfección** euskeratzeko lana. Zetako? Ze asmotan? Prailleak legetzat artuta euken, urtean bein, aparitan Ama Teresaren liburu ori irakurtea, guztjak ixilik entzuten ebela. Lege ori euskeraz betetako erreztasuna emotearren artu genduan lan ori. Lenengo kapituloa bion artean egin gendun (bakotxak bere zatia euskera-

tuta), nik egin nituan urrengo zortzi kapituloak. Urteak geroago, bion artean amaitu eta tomo baten argitaratuta dago orain Teresaren liburu ori euskeraz. **Igotz-Oba** izan zan artu gendun izen ordea. Igotz, Amoroto aldeko mendi baten izena eta Oba Dimako auzo baten izena".

Esan daigun **Karmengo Argia** aldizkariak bost urte ta erdi iraun zitula. 1.936'ko Dagonillean agertu zan azken zenbakia. Lau milla (4.000) arpedudun lortzera eldu zan.

Liburuen zerrendan alkar laneko batzuk agertu dira.

Ontaz esan bear dogu Aita Lino'k ba dakizala bere idaztietan laguntza oneik autortzen.

"Karmel" aldizkarian 1.991 urtean, Etimologi billa deituraz Akesolo'k idatzitako lan baten au irakurten dogu:

"Aita Onaindiagaz batera, ba neroagoian Kepa Enbeitaren bertso lanak "Euzkadi" egunkari zarrean batzen...

(Etimologi billa. Karmel 1.991-3)

Lagunarteko lanei buruzko beste au:

"Gaztelu'ko seme zan Goikoetxea tar lñaki'k gertu eban "Musika lzilla" deiturako liburua.

Eta liburuan bertan be ba dauka Aita Santi'k bere eskua.

Ara zer diñon Aita Lino'k: "Liburu orrek eztau dana Gaztelu'rena. Aita Onaindia eta Orixe'k bere esku artu dabe or. Aita Onaindiak Joan Kurutzekoaren bizitzako barri emonaz, eta aren olerkien balioak azpimarratzen, eta **Cántico Espiritual** olerkiaren itzulpenaz, eta bardin Orixe'k berearenaz. Olan liburuak **Cántico** orren iru itzulpen emon zituen. Irurak egin dabe or, bakotxak bere saioa, Joan Kurutzekoaren erdal-olerkiari euskal doiñua emoten.

Karmel 1.990-3/4.

IRIZPIDE ETA ABURUAK

Liburu argitaldari, idazle, kontulari, olerkari eta abarretan nor izan dan iño-ren irizpide eta aburuz agertuko dogu.

"Gerraondoko argitara bideak malkartsuak izan ziren, oztopo administratiboengandik lehenengo eta euskal edizioen zabalkunde kaskarragatik gero. Patxi Unzuerrunzagak bere Zarauzko Itxaropena inprimategi/argitaletxetik, eta Aita Santiago Onaindia karmeldarrak Larreatik (Bizkaia), adibidez, egiteko ederra burutu zuten; besteak beste "Kulixka Sorta" edo Milla Euskal Olerki eder (1954) argitalpen giltzarriak izan ziren 1960 aurreko basamortuan".

(Euskara-Euskaldunon hizkuntza" Joseba Intxausti. 1.990)

"Nekatzen ez dan idazle ta argitaldari. Literatura sail ezberdiñak erabiltzen daki olertj, itzulpen, kritika, itz lauz...

"Karmel" eta "Olerti" sailen zuzendari da eta urtero eratuten dau Larrean "Olerti Eguna", aurrez olerki leiaketa iragarriaz.

Bere euskera garbi jokerakua da, gogortsua, errj euskeratik zerbait aldendua...".

(Karmelo Etxenagusia Uribe, "Euskal idazleen Lorategia, Bizkaieraz-Itz lauz" Derio, 1965)

"Idazle ugaria: eragille ta argitaratzaillen aspertu eziña. Nok esan zenbat lan egin dauan euskeraren alde, batez bere gerra osteko urte luze illunetan?

Bizkaieraz eta gipuzkoeraz, itz-lauz eta neurtitzez, goj maillako euskera landu, garbi ta aberats bat lortu gurean diardu. lzen-orde oneik erabilten ditu: "Igotz", "Otarri" eta "O".

Bere idazlanik onenak oneixek dira.

"Mjlla euskal olerki eder". Euskal-poesiaren antolojirik andiena.

"Iru poema". Tagoreren iru poema euskeratuta. Bizkaieraz.

"Eguneroko mezea". Bizkaieraz.

"Gure bertsolariak". Gure bertsolari ta bertsolaritasuna ezagutzeko liburu ederra. Bizkaieraz.

"On-bidea". Santa Teresaren "Camino de perfección" euskeraz, aita Linorekin batean. Bizkaieraz.

"Jolasketa". Eskola umeentzako kanta, jolas eta ipuin lorategia. Bizkaieraz eta gipuzkoeraz.

"Birgiliren idazlanak osorik". Ibiñagabeitia eta bien artean itzulita. Gipuzkoeraz.

"Danteren Jainko-antzerkia". Danteren "La Divina comedia". Gipuzkoeraz.

"Odak". Horaciorenak. Gipuzkoeraz.

"Esoporen ipuiñak". Bizkaieraz.

"Larrea ta karmeldarrak". Bizkaieraz.

"Giza-bizia". Gipuzkoeraz.

(Mikel Zarate. Bizkaiko Euskal Idazleak" Derio. 1.970)

"Gure bertsolariak".— Irureun da ogetamaika orrialdeko lan mardula eskeitzen digu Aita Onaindiak bertsolaritzari buruz... Utsune ederra bete digu liburu onek. Ba dago bertan zer jakas... Emendik aurrera, bertsolaritzari buruz jardun nai duten guziak izango dute liburu onen bearra".

(Juan San Martin, "Egan" 1.965)

"Onbidea".— "Ba zan ordua, liburuaren itzaurrean irakurtzen degun bazela. Ba zan, bai, Teresa deunaren liburu eder au euskeraz ikusi genezan ordu. Au eta beste guztiak. Bañan au batez ere...

Biok, Aita Onaindia eta Aita Akesolo, karmeldarrak, zein baño zein sayatu dira beren egiteko zallean. Batek kapitulu bat, eta besteak urrengoa, guk dakigunez, eta idazkerak berak ere aditzera ematen duanez. Bizkayera jator jatorrean. Euskeratze lan erreza ez dalarik, naiko "errez" egiña. Ots, naiko argi. Emakume bizkor aren irudimena nundik nora dabillen, erderaz bezain. errez aditzeko eran".

(M. Lekuona. "Egan" 1.963, 4-6)

"Jolasketa".— "Ia-ia seireun orrialde deukozan liburu lodikote bat geiago, Gaia? Euskaldun umientzako jolasak, abestiak, ipuiñak, irakurgaiak. Gauza asko, danetik pixka bat, euskal idazle ezagutuen atal egokiak eta erri-jakintza ta kantuetan kirian-kirian eraz ipinita urteko amabi illebe-teetarako.

Umeetxoentzako bakarrik ez da izango liburu au. Urteetan aurrera goazantentzako be liburu-egokia dogu beran.

(Nikolas Alzola Gerediaga, "Egan" 1.967 1-6)

"Milla euskal-olerki eder". "Liburu eder ortan oraindañoko euskel Oleriti osoa arkitzen dugulu esan diteke: antziñako guda-kanta zaarretatik asi-ta egunda-ñoko gazte berri-zaleen itz nourtu "zazpiki"-etaraño. Bidez-bide erritar bertso, maite-lelo, irri-kopla, jainkotiar, kantika ta gure Ijiriko ikasi olerki garaienak agertzen dizkigularik... Artobero usairik gabe esan dezakegu: Euskal-Oleritia ugari ta goitar dala ta beste edozein erritakoa bezin eder ta bikaina, bakoitzaren neurriaren arabera.

A Onaindiak maite ditu iñon diran euskal olerkari guziak. Bikaintasunari ezik ugaritasunari leku eman dio. Leku oparo ta zabalegia, bear ba da. Bertan bein-beineko olerkari asko sartu ditu, bertsogintzan gaztearoko pekatari besterik izan ez diran batzuek. Guziak bildu ditu bere galtzarpe beroan gure praile mauka zabalak. Aukera ez da danen gogoko izango. Bañan ezin ukatu nekearen beldurrik gabe arduraz eta garisu lan izugarri bat burutu duna.

"Milla Euskal-olerki eder" liburu bikain onek, euskaldun sendi ta etxe guzietan bear luke toki berezi bat".

(Antonio Labayen "Ibalan", "Egan" 2-4, 1.954)

"Milla Euskal-olerki"ri buruz jakingarri da baita Andima Ibiñagabeitia'ren irizpidea: "Gure izkerak ere, askotxok uste izan ez arren, badu bere oleriti arrobia Arrobi oparo ta sakon orren yabe egin nai lukenak ar beza A. Onaindiaren liburua eskuartean. Antxen arkituko dira mota guzietako olerkiak, bertsuak, poemak, izkera arroenen aitzinean bat ere lotsa gabe aurkeztu ditezken poesi zoragarriak.

Aspalditik zebiltzan bizpairu euskaltzale eun olerki onenak bildu bear zitutelata. Ordago ederra yo die Onaindiak euntxo biltzeko ere gai izan ez diran oriei.

Bakoitzak bere keru ta ao-goza ditugu. Onaindiak ere berea. Orregaitik ez da erreza esatea beti olerki onenak aukeratu ala ez. Olerkari banaka batzu ez ditu bear bezala nabarmendu ematen dizkigun aien olerkietan. Alare izenak eman dizkigu eta ez da gutxi... Olerkari berri-zale (modernista) zenbait ere eskaxegi aukezten dizkigu. Ez dala oben larria esango du norbaitek... Nik berriz emen aipatzen diran olerkari (?) eta olerki asko, ez nitun aintzat artuko, ezta bilduman ezarriko... Dana dala lan izugarria eta bear bearrezkoa Aita Onaindiak egin diguna.

(A. Ibiñagabeitia.– Eusko Gogoia. 1.955, 1-2)

Jakin daigun baita Aita Santiren bibliografia argitaratu dauan Julen Urkiza karmeldarraren iritzia:

"Zelan klasifikatu geinkez Aita Onaindia eta bere lana?: Euskal langille ugaritsua da.

Nik ez dot ezagutzen Euskal Herriko historian, ez atzo eta ez gaur, euskeraz horrenbeste idatzi eta argitaratu dauanik... 18.000 orrialde inguru! Kantitatez ugaritsuena...

Euskera menperatasunez erabiltzeko gaitasuna edo ta erreztasuna izan da bere kalitaterik onenetariko bat. Bere LAMIÑAK liburuan erakusten deuskun lez, euskera ona erabiltzen dakiena da bera.

Nire ustez Aita Onaindia euskal kulturaren dibulgadorerik haundienetakoa dogu, gehienetan gazetarien estilo, espiritu ta arintasunez. Literato-garra, sena ta irudimena daukoz, sormena baino gehiago behar bada.

Dibulgadore haundia izan da bai; han-hor-hemen ikusi ikasiak bere lumaren bidez euskal munduan zabaltzen ahalegindu dan gizona dogu.

Horregatik ez deutso inok eskatuko ez sakontasunik, ez teknika-sistemako seriotasun arduratsurik...

(Julen Urkiza. S. Onaindiaren euskal idazlanen Bibliografia. 1.989)

Gure egunetara urreratuta, EUSKERAZAINTZA'ren zenbaki onetako errialdetan Latxaga'ren beretzazko lan bat dator. Santi il aurretxoan beragaz euki eban alkar izketa baten ondoren egindako lana da.

"Aita Shantiren lanetatik onena bere olerkiak deritzaizkigu. Aita Shantiren olerkiak neurtzera goazela, danez gain sarrera bezala, asmo zabal batzuek esatera gatoz.

Lendabizi olerki alorrean, oso motz jantzia nagola aitortu bear eta Aita Santiaren lana oso aberatsa izaki. Geiegi neretzat".

Eta Aita Santi berberak zer esango ete leuke?

Ziurretik, bere lanik atsegiñena, olerti saillean egin eban.

Olerkia zer dan eta abarrei buruzko idatzietan, argi ikusten eta igarten da bere griña, bere arra.

Berak esaten ekian lez, "apaltasuna egitan ibiltea dan ezker", ez daki bere olerkien edertasunik eta samurtasunik ukatzen.

"Olerkigintza gogotsu samar ekin dautsot, neure bizitza zear"...

Zornotza'ko erriak eskeini eutsan omenaldian agertu zan bere "Olerki Guztien bilduma" liburuan diño: "Neuk uste baiño olerki geiago osotu nebala, 310tik gora dira guztiz, ikusi izan dut".

Bere esanetan Juan Mari Lekuonak egin eutsan sarrera "goralpen geiegiz bear ba da, baiña egiari berea eskiñiz" izan zan.

Eta geroago Lekuona'k diño: "Esan dezagun Olerti aldizkariak nortasun poetiko jakiña ematen diola euskal olerkigintzaren zerbitzari, biztanle eta defendatzaile izan dugunari. Aldizkariak behartu du poesiaz gogoetak egitera, zenbakien osagarri eta aberasgarri diren formak sortzera edo ta itzultzera, eta belaunaldi berriei beren lekua ukatu gabe, gerraurreko olerkarien babesle geratzera, joera berriagoen aurrean lehenagokoaren testigantza eginez".

Eta orreri, Onaindiak berea sartu ta geitzen dautso: "Egi utsa, askok ez dakiena".

Geroago Lekuonak omenaldiko itzaldian "Ur egalean" izeneko bere olerki eredutzat irakurri ebala gogoratzen dauanean eta olerki orrek "negar anpuluh begi asko bete zitula" gogoratzean, bere aldetik autortzen ausartzen da: "Anzoko poemak, guda oiñean be, ez nitun gitxi arildu".

Orrela berez, "ex abundantia cordis" autortzen ekian beragan eukan olerkari gaitasun eta duintasun doaia.

Nire ustez, berberak gogoko eban besteen autotik entzun eta zindotzea, olerkari sena eta gaitasuna beragan eta berezko zitula.

Aita Santiren fitxa laburra

Jaiotza: Amoroto (Blzkaia), Atxuriarte baserrian, 1.909 urteko Epaillaren 24an.

Gurasoak: Migel Onaindia eta Jakintza Bazeta.

Amabi urtedun zala, Larrea'ra, berak esaten ekian lez, erdera ikastera, fraile deia igarten ba eban, ortan geratzekotan.

Fraile ikastaroak: Larrea, Markina, Gasteiz eta Bilbao'n.

1.934-an abadetzako ordena artu.

1.936-an, Euzkadi'ko gudan, gudarien gogo-zain.

Guda amaitu eta espexetara, Sevilla'ko Carmona'tik azkatu arte.

Nai ta epai-zigor luzea euki, 1.949 urtean eldu jakon azkatasun ori, baiña Euskalerrian geratzeko debekuagaz.

Origaitik Cantabria'ko Hoz de Anero'ra bialdu eben, Karmeldarren ordenak bere arauak zorrotz bete al izateko aukeratuta daukan konbentura.

1.951 urtean etorri zan Euskalerrira, eta arrezkero emen ibili izan da, geien-tuen Larrea'n, batzutan nagusi, bestetan tarteko.

Il arterako azken urtetan, azken 37 urtetan, Eibar'ko nagusi lez egindako iru urte kendu ezkeru, Larrean euki izan eban bere egoitza.

Eriotza Gasteiz'en, karmeldarrak an dauken eritetxean, mutu, baiña atzamarrekin gora ba eioala-ta, 1.996'ko Otsaillaren 11'an azken arnasa emonaz.

Eta 12'an, biaramonean, Larrako eleiza eta konbentu aurrea eta klaustroa betien bete egozala bere anai-eleizgizon, abade, jarraitzaille eta ikasle ta irakurleen esker-omena.

Orra or R.I.P. eskatu daben urteen urtetako euskal idazle, kritikolari, irakasle, kronikalari, argitaldari, sermolari, eta olerkari erraz, argi eta biotztunaren gain gaineko fitxa laburra, bere adiskide, lankide ta zirikalarj izan giñanotako batek egiña.

Gerokoak geituko dabe euskeraren bizitzan euki dauan eragiña.

ZUBIKARAI tar Augustin

